

Miorița

Jzvorul nemuririi

Ediția a II-a, revizuită și adăugită

Cuvânt înainte	1
Varianta publicată de Alecsandri și o nouă traducere în suedeză	3
Capitolul 1. Importanța Mioriței și locul ei în literatura universală	7
1. Rolul Mioriței în cultura română și în politică	7
2. Răsunetul Mioriței în lume și în politică	8
3. Miorița ca sursă a reprezentativității românilor	10
Capitolul 2. Cercetarea veche și nouă	11
1. Acuzatii, falsuri, păreri și optică deformată	11
2. Interpretări contradictorii	12
3. Interpretări pornind de la Biblie și de la Lenin	15
4. Unghiul de vedere folcloristic și etnografic al lui Adrian Fochi	16
5. Mircea Eliade, teroarea istoriei și creștinismul cosmic	20
6. Contribuția lui Mircea Eliade la cercetarea Mioriței	25
7. Situația cercetării după Mircea Eliade	31
8. Retrospectivă și perspectivă	32
9. O nouă încercare, metodă	33
10. Noi formulări de probleme	36
11. Deosebiri față de cercetarea anterioară	38
12. Text original, traduceri și alegerea bibliografiei	41
Capitolul 3. Cadrul teoretic	43
Capitolul 4. Uciderea ciobanului este un caz juridic sau religios?	75
1. Orientarea juridică a cercetării	75
2. Un cuvânt cheie: <i>lege</i>	79
3. Semnificația religioasă a cuvântului <i>lege</i>	82
Capitolul 5. Legea ciobanilor	89
1. <i>Legea</i> e sfântă	89
2. <i>Legea</i> și concepția despre univers	90
3. Modificarea legii	92
Capitolul 6. Haos și cosmos	97
1. Legătura ciobanului cu universul	97
2. Însușirile ciobanului	104
3. Cauza și scopul sacrificiului	112

Capitolul 7. Frăția și străinul	123
1. Înrudirea ciobanilor	123
2. Fratele este străin sau străinul e frate?	129
3. Înstrăinarea ciobanului	133
Capitolul 8. Uciderea ciobanului	141
1. Modalitatea execuției și armele uciderii	141
2. Timpul ales pentru ucidere	149
3. Locul îngropării și obiectele ciobanului	153
Capitolul 9. Ciobanul a fost sau n-a fost ucis?	165
1. Uciderea la modul prezumtiv	166
2. Uciderea la modul imperativ	170
3. Uciderea la modul indicativ timpul trecut	176
Capitolul 10. Metafora cinei ciobanilor	185
1. Un pui de căprioară e sacrificat în locul omului	185
2. Hotărârea se ia în timpul ultimei cine	187
3. Mâncarea rituală	188
Capitolul 11. Criteriile etice ale ciobanilor	193
Capitolul 12. Matriarhat și patriarhat	199
1. Cercetarea anterioară	199
2. Consecințele uciderii asupra matriarhatului	200
3. Noutăți neolitice	208
Capitolul 13. Animale adevărate sau fabuloase?	213
1. Oile chiar sunt oi?	213
2. Cum de vorbește mioara?	215
3. De ce un singur câine?	226
Capitolul 14. Apariția divinității (hierofania)	233
1. Fata frumoasă pe munte în cercetarea anterioară	233
2. Fata de pe munte și divinitatea cerească	234
3. De la situație cosmică la statut social	235
Capitolul 15. Deteriorarea divinității	239
1. Modificarea simbolurilor solare	239
2. Modificarea imaginii mitologice	241
3. Înlocuirea metaforelor luminoase cu altele întunecoase	243
Capitolul 16. Alegoria morții și nunții ciobanului	247
1. Cercetarea anterioară	247
2. Definirea noțiunilor	249
3. Un nou punct de pornire	253

Capitolul 17. Nunta sfântă (hierogamia)	255
1. Moartea și nunta ca alegorii cu sens poetic	255
2. Înțelesul de taină al alegoriei	257
3. Mister cutremurător, majestuos și fascinant	258
Capitolul 18. Cine e cine?	261
1. Cercetarea anterioară	261
2. Identitatea ciobanului	262
3. Identitatea și chipurile miresei	265
Capitolul 19. Condiția trăirii în uniune cu divinitatea	271
1. Alegoria morții și moartea alegoriei	271
2. Moartea simbolică a ciobanului	274
3. Confuzia dintre <i>mythos</i> și <i>logos</i>	277
Capitolul 20. Experiența umană primară	281
1. Viziunea poetică a lumii	281
2. Lumea exterioară și interioară a ciobanului	295
3. Dumnezeirea umanizată și omul îndumnezeit	300
Capitolul 21. Transmiterea orală și modificarea textelor	305
Capitolul 22. Datarea conținutului	307
1. Cercetarea anterioară	307
2. Elemente care se pot referi la indoeuropeni	307
3. Aspecte ce nu se pot referi la indoeuropeni	309
4. Datare pe baza perspectivei genului	311
Capitolul 23. Încheierea discuției	313
Capitolul 24. Reevaluare	319
Bibliografie	323
Index	335
Despre autor	340
Considerații critice la prima ediție	341

IMPORTANȚA MIORIȚEI ȘI LOCUL EI ÎN LITERATURA UNIVERSALĂ

1. ROLUL MIORIȚEI ÎN CULTURA ROMÂNĂ ȘI ÎN POLITICĂ

Un poem național unește poporul. Cum se face că acest poem dezbină? Miorița a fost invocată în conflictele politice din senat înainte de comunism și după. Legionarii și comuniștii și-au susținut programul politic cu versuri din Miorița. Textul a fost falsificat de niște pușlamale plătite, unii savanți au cenzurat-o fățiș, alții ne-au explicat-o mai vătămător decât cenzuriștii, și tot plătiți. Comunismul la început s-a sprijinit pe Miorița, apoi a interzis-o în școli, până la urmă a îngăduit-o. După căderea comunismului, se discută iar să fie interzisă în școli. Cică ar fi psihic destructivă, dăunătoare individului și națiunii. Miorița a fost folosită în tot felul de scopuri. Cea mai nocivă teorie este aceea că ciobanul ar fi așa naiv și pasiv cum pare să fie. Vom vedea că este cu totul altfel decât pare.

Atmosfera din Miorița e arhaică, iar stilul lapidar și enigmatic. Totul în Miorița este simbol. Fiecare cuvânt are un bogat înțeles metaforic, tainic. La o citire atentă, textul cuprinde mai multe idei decât cuvinte. Ciobanul întâmpină știrea uciderii sale prin a oferi o viziune poetică asupra universului. El e bogat, destoinic, robust și în cei mai buni ani ai săi. Cum se face că el, baciul, adică șeful, nu trece la acțiune? Știm bine că țăranii, ca Ilie Moromete, au grijă să gândească ce spun, ca să nu spună ce gândesc. Eu sunt sigur că ciobanul nu spune ce are în gând pe înțelesul oricui. Vorbele lui au un tâlc anume pentru câțiva ca și el. Ce poate să ne destăinuie Miorița nouă, azi?

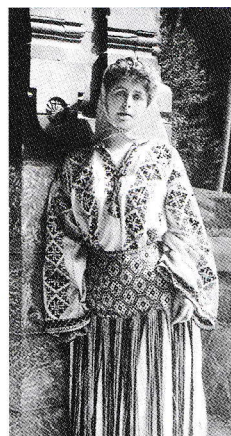
Mircea Eliade (1980:79) accentuează că folclorul românesc își are rădăcinile în religia precreștină și că „Avem destule probe ale supraviețuirii moștenirii ‘păgâne’, adică geto-dace și daco-romane, la români (...).”

Tradițiile străvechi din România nu au fost înlăturate de biserică la fel de efectiv ca în occident. Ion Aurel Candrea (1928:113-122), celebru lingvist și cercetător de folclor, scrie că biserica a preluat de la precreștinism sărbători religioase, divinități, ritualuri, ba chiar și cultul icoanelor.

Lucian Blaga arată cum creștinismul nu a reușit să scoată societatea țărănească din cultura preistorică. Țăranii au adaptat creștinismul la stilul de viață al preistoriei. Au adaptat până și magnifica cultură a Bizanțului la stilul satului (Blaga 1977a:60-61). Ce ascunde și ce dezvăluie Miorița?

Matisse
La blouse roumaine

Regina Maria a României
1875 - 1938
„Regina soldat și diplomat”

Citările și trimiterile la bibliografie se fac în Sistemul Harvard, asemănător cu Sistemul UNESCO: Autorul (anul lucrării:pagina)

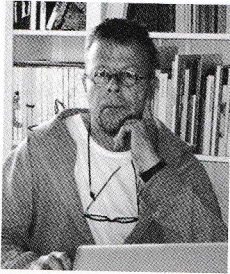

Virgil Constantinescu-Galiceni
1932 -
profesor universitar

Cultura țărănească a jucat un rol hotărâtor pentru deșteptarea noastră ca neam și la constituirea României, fapt ce a deranjat unele puteri și poate că încă le mai deranjează. Virgil Constantinescu-Galiceni spune că:

(...) cel mai relevant moment cultural care s-a regăsit în procesul redeșteptării noastre de neam și care a indicat poporul român ca agentul autorizat în afirmarea noastră ca nație a fost romantismul. Acesta descoperirea folclorului ca fiind semnul nostru de identitate ca popor și – prin urmare – constata imperativul inevitabil de a ne regăsi „pe noi înșine” în straturile adânci ale neamului nostru. În acest sens, exponenții romantismului românesc și mai ales aceia care au pregătit și înfăptuit revoluția de la 1848, iar apoi Unirea de la 1859 și independența în 1877-1878 s-au apropiat afectiv de valorile folclorice (...) Aflându-l la temelia adâncă a ființei noastre de neam și considerându-l ca singur în măsură de a ne reda „realitatea” noastră etnică, exponenții romantismului vedeau în folclor fundamentul unității noastre de neam. (Constantinescu-Galiceni 1995:XV)

Valorile spirituale țărănești au o importanță decisivă în istoria României și în succesul cultural al țării în lume. Simfoniile lui George Enescu sunt muzică țărănească orchestrată la nivel simfonic, fără să elimine ceva din muzica populară pentru a o face clasică. Cultura românească a devenit cunoscută în lume prin Constantin Brâncuși, Ciprian Porumbescu, Marta Bibescu, Tristan Tzara, Marcel Iancu, Eugen Ionescu sau Zamfir, Damian Luca, Dana Dragomir, Grigore Leșe și încă alții, care s-au inspirat din tezaurul țărănesc. Elena Văcărescu, Anna de Noailles, Elvira Popescu și regina Maria s-au îmbrăcat în straie țărănești, care au inspirat renumitul tablou *La blouse roumaine* al lui Henri Matisse în 1940. Prezentatoare ale televiziunilor occidentale, când cu succesele românilor prin anii '70, se fuduleau în ii românești.

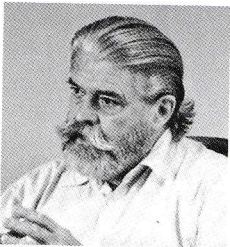

Tom Sandqvist
1954 -
profesor universitar de
teoria artei și istoria ideilor

Suedezul Tom Sandqvist (2005) arată că mulți dintre cei mai de seamă reprezentanți ai revoltei literare din secolul al XX-lea au fost români, inspirați din cultura țărănească și au contribuit la dezvoltarea unor noi curente artistice cum ar fi dadaism, simbolism, esențialism, suprarealism, absurdism, letrism, nihilism, existențialism – așa numita avangardă română.

2. RĂSUNETUL MIORIȚEI ÎN LUME ȘI ÎN POLITICĂ

Ernest H. Latham Jr. (1999), specialist în istoria României și atașat cultural al ambasadei americane la București în timpul comunismului, scrie că Miorița definește mentalitatea și cultura română. După el, Miorița are la fel de mare importanță pentru conștiința de sine a românilor ca Iliada și Odiseea pentru greci, El Cid pentru spanioli, Beowulf pentru anglosaxoni sau Nibelungenlied pentru germani. Acestea sunt opere literare reprezentative, cu rădăcini în vremurile vechi, înaintea apariției scrisului.¹

Ernest H. Latham Jr

¹ The Miorița may fairly be described as the great, defining ballad of the Romanian personality and culture. Thus, it ranks in Romanian selfconsciousness with the Iliad and the Odyssey for the Greeks, Beowulf for the Anglo-Saxons, the Lay of the Host of Igor for the Russians, the Ballad of Kosovo for the Serbs, El Cid for the Spanish, or the Nibelungenlied for

Respectiv Latham (1999:6-7) spune că Miorița s-a publicat întâi la Londra în 1853 tradusă de E. G. Grenville, apoi la Paris în 1854 tradusă de Jules Michelet, la Berlin în 1857 tradusă de Wilhelm von Kotzebue și la New York în 1858 tradusă de James O. Noyes. Latham nu știe că Miorița și încă alte poezii populare românești au fost traduse de Carl Vilhelm August Strandberg din germană în suedeză între anii 1857 și 1861 (Strandberg 1877:98-172).

În anul 2001 erau 18 traduceri ale Mioriței în franceză, 15 în italiană, 14 în germană, 9 în engleză, 8 în rusă, în finlandeză și alte limbi europene, cât și în japoneză și arabă. În total erau 123 de traduceri (Ursache 2003).

Lexikon der Weltliteratur spune că Miorița este un punct culminant în cultura română, că este cea mai importantă poezie printre alte străvechi poezii inspirate din viața ciobanilor și nu are influențe străine din exterior. Lexiconul spune că acțiunea amintește de Cain și Abel și că „testamentul” ciobanului are un bogat conținut metafizic, însă nu explică în ce fel, ci doar face o comparație cu „Mai am un singur dor” a lui Eminescu. Mai spune că Lucian Blaga numește peisajul românesc „spațiu mioritic”.²

Mai amănunțit se scrie în *Kindlers Neues Literatur Lexikon*, care dedică Mioriței două coloane întregi. Leo Spitzer³ apreciază Miorița ca fiind una dintre marile creații clasice din literatura universală.⁴

E destul de neobișnuit ca o poezie să fie folosită în politica internațională drept argument pentru formarea unui stat național. Când Miorița a fost descoperită, tradusă și publicată în Europa și America, a șocat omenirea și a trezit uimirea, interesul și simpatia occidentalilor pentru cioban, în care vedeau un reprezentant al poporului român. S-a considerat că Miorița definea poporul care a creat-o și astfel sprijinea dreptul românilor de a forma statul lor național. Acest drept a fost recunoscut de marile puteri, iar România a devenit stat național în 1859, înaintea altor state naționale.⁵

the Germans. All of these works provide their respective nationalities with items of national identity, common symbols that echo through the national culture, common ideals which inspire and shape the national personality, a common world view which in time infects the national approach to philosophy, religion, and, not infrequently, history and politics. These are all defining works of literature with their roots in pre-literary societies. (Latham 1999:5)

² Miorița, rumän. Poem. Hauptepisode e. uralten Epos aus dem Hirtenleben ohne fremde Bezeichnungen u. Einflüsse. Ein mit übernatürl. Kräften begabtes Lamm verkündet s. Herrn den Tod. Das dram. Geschehen erinnert an Kain u. Abel. Das „Testament“ des Hirten, der von zwei Freunden getötet werden soll, wurde in Vollkommenheit des Ausdrucks u. metaphys. Erhabenheit nur von Eminescus Gedicht „Mai am un singur dor“ erreicht. Nach M. bezeichnet der Philosoph L. Blaga den rumän. Raum als „mioritischen Raum“ (spațiu mioritic). L: A. Fochi, 1964. (Lexikon der Weltliteratur 1968:1110)

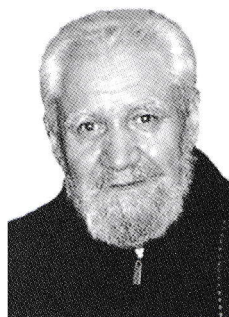
³ Lingvist austriac și cercetător al literaturii, cel mai important reprezentant al criticii stilului.

⁴ Diese Volksballade, die Leo Spitzer als eine der großen klassischen Schöpfungen der Weltliteratur bezeichnete, gehört zum ältesten rumänischen Kulturgut und zirkulierte jahrhundertlang im Volksmund. (Gabony 1992:120-121)

⁵ Italia 1861, Germania 1871, Bulgaria 1878, Norvegia 1905, Irlanda 1916, Finlanda 1917, Estonia, Letonia, Lituania, Polonia, Cehoslovacia 1918, Islanda 1944, Ucraina 1991.

C. V. A. Strandberg
1818 - 1877
poet, traducător, membru în
Academia Suediei

Petru Ursache
1931 - 2013
profesor de etnologie
la Universitatea din Iași

Leo Spitzer
1887 - 1960
profesor la Universitatea din
Marburg, istoric, filolog și
teoretician al literaturii,
nui dintre fondatorii
„stilisticii moderne”

CERCETAREA VECHE ȘI NOUĂ

1. ACUZAȚII, FALSURI, PĂRERI ȘI OPTICĂ DEFORMATĂ

Primii care au fost atacați în legătură cu Miorița au fost Alecu Russo, care a descoperit-o în 1846, și Vasile Alecsandri, care a publicat-o în 1850. Au fost învinuiți ba că Miorița în întregime era un fals, ba că unul sau altul ar fi născocit unele versuri, în care și-ar fi pus propriile lor visuri politice: unirea Transilvaniei cu Valahia și Moldova. Unii savanți comuniști i-au atribuit lui Alecsandri pasaje întregi și au vrut să le cenzureze.

Cărturari de bună credință au crezut că Miorița prezintă o faptă reală, că ar fi o baladă și, conform structurii narative clasice, ar fi trebuit să continue cu contra-acțiunea ciobanului, iar dreptatea să fie restabilită la fel ca în Toma Alimoș. Verdictul lor era că Alecsandri ar fi falsificat sfârșitul.

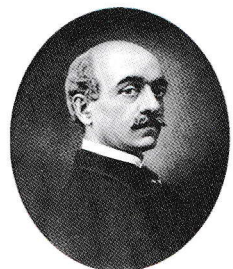
Printre primii care l-au acuzat pe Alecsandri de fals a fost Aron Densușianu. El nu a putut accepta că ciobanul „stă pasiv ca mielul la junghiere”.¹ Găsise el adevărata poezie, unde ciobanul nu se resemna cu moartea, ci lupta cu înverșunare contra dușmanilor săi, și a prezentat-o în ședința Academiei. A ieșit la iveală că varianta găsită de el era falsificată de niște lichele, care altă plăcere de la viață n-aveau (Rusu 1967:58-59).

S-a văzut curând că Miorița era cel mai răspândit cântec bătrânesc, și că toate variantele se sfârșeau la fel. Un preot maghiar descoperise Miorița înaintea lui Russo și o tradusese în limba maghiară în anul 1843. La fel sfârșea și această variantă. O variantă a Mioriței fusese notată cam pe la 1790 de căpitanul Ion Șincai, fratele lui Gheorghe Șincai. Același sfârșit.² Deci Alecsandri nu falsificase sfârșitul, așadar nu era baladă. Era *cântec bătrânesc*, cum ziceau țăranii. Sper să nu greșesc prea mult zicându-i *poem*.

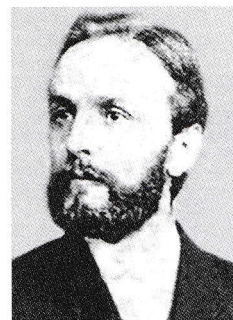
Sfârșitul poemului, da, a cauzat nedumeriri. Unele interpretări denigrează ciobanul și pun poporul român într-o... beznă, contrară realității. Cine zice că Miorița e dăunătoare pentru individ și pentru națiune își dă arama pe față că n-a înțeles-o. Miorița este creată de țărani și nu e posibil ca țăranii să fi creat ceva dăunător urmașilor lor. Miorița nu poate fi dăunătoare. Dăunătoare este interpretarea ei conform părerilor unor intelectuali îndepărtați de țărani și de Miorița. Caracostea dezvăluie că „astfel de păreri (...) vin din optica deformată care vede îndepărtatele forme folclorice prin prisma noastră de azi” (Caracostea & Bârlea 1971:129).

Alecu Russo
1819 - 1859
poet, prozator, eseist,
memorialist.

Vasile Alecsandri
1821 - 1890
poet, dramaturg, folclorist,
diplomat, om politic,
membru fondator al
Academiei Române

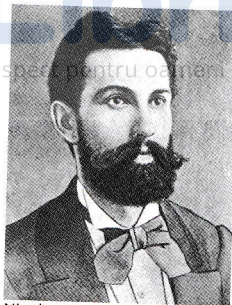

Aron Densușianu
1837 - 1900
istoric literar, folclorist,
membru corespondent al
Academiei Române

¹ A Densușianu 1895:318, citat de Rusu 1967:58.

² Mișu & Poptamaș 1991:8-11.

2. INTERPRETĂRI CONTRADICTORII

Nicolae Densușianu
1846 - 1911
istoric, membru corespondent al Academiei Române

Ovid Densușianu
1873 - 1938
filolog, lingvist, folclorist, membru al Academiei

Dumitru Caracostea
1879 - 1965
istoric literar, folclorist, membru al Academiei

Mai întâi, câteva repere din cercetarea Mioriței. Nu pierdeți nimic dacă săriți peste asta, fiindcă se știe ce note și-au dat cercetătorii, unii altora.

Nicolae Densușianu a considerat că în Miorița există un fond mitologic și religios. Rezultatul cercetărilor sale a deranjat colegii de breaslă, grijulii să nu supere țările vecine, așa că l-au acuzat de naționalism. El și toți care mai îndrăzneau să vadă un fond religios sau mitologic în Miorița au fost batjocoriți și ostracizați o dată pentru totdeauna, ei și continuatorii lor.

Ovid Densușianu (1966, prima ediție 1923), evită aversiunile împotriva tatălui său și scrie că Miorița pornește de la un fapt real, o crimă obișnuită între ciobani, și că sensul mai adânc al poeziei este dragostea pentru natură, iar aceasta are o structură care e mult mai veche decât creștinismul.

Metodologia și orientarea juridică a acestuia este combătută de Dumitru Caracostea (Caracostea & Bârlea 1971:105-106, 124-159). El vede în Miorița un fond optimist. Pesimiștii întotdeauna văd un fond pesimist. Avantajul cu Miorița, sau dezavantajul, e că oricine se vede în cioban pe sine însuși.

Ion Diaconu vede în Miorița structura „totală a sufletului românesc primitiv (...) un rest de poezie păgână, cu reale elemente naturiste, înfățișând împreunarea sufletului ciobănesc cu imensitatea cosmică (...) un zăcământ poetic de dincolo de adaptarea sufletului daco-roman la concepția creștină a ispășirii prin iertare și faptă” și „eliberarea existenței pământeste nu în religione, ci în natură”.³

Lucian Blaga (1936) consideră că Miorița este impregnată de specificitatea geografiei. Până aici, raționamentul este corect. Dar mai afirmă și că firea pesimistă, fatalistă și resemnată a românilor vine din cauza frumoaselor unduire ale plaiurilor din Carpați. Eu nu pricep logica după care frumusețile Carpaților ar putea face pe careva să devină pesimist, fatalist și resemnat. Afirmatia lui Blaga exprimă propria lui percepție a naturii.

George Călinescu respinge cu fermitate interpretarea lui Blaga, și zice că el dezvoltă în mod greșit teoriile lui Spengler, Frobenius și Worringer despre legătura dintre peisaj și stilul culturii (Călinescu 1986:952, prima ediție 1941). Eliade (1980:232) e de acord și zice că „spațiul mioritic” generează, și limitează totodată, creațiile specifice ale geniului românesc”.

Brăiloiu (1946, citat de Eliade 1980:234) își bate joc de expresia *spațiu mioritic* și califică cercetarea lui Blaga drept „miorițologie în toată regula”. Călinescu (1986:953) zice că expresiile create de Blaga sunt „joc de cuvinte” și „beție de cuvinte”. Cu toate acestea, termenul *spațiu mioritic* s-a încetățenit și l-am găsit chiar și în două volume diferite ale monumentalei enciclopedii *Grande dizionario Italiano dell' uso* (1999a:226; 1999b:270).⁴

³ Diaconu (1936), citat de Fochi (1964:149), care îl condamnă pentru aceste afirmații.

Respe**Blaga** zice că Miorița exprimă caracteristica de temelie a spiritualității poporului român: „dragostea de moarte” a românilor. Așadar, noi am iubi moartea mai mult decât viața; desigur, ca la noi la nimeni. S-a văzut imediat că nimic din teoria lui Blaga nu rezistă la un control etnografic. Și nici sociologic. Henri H. Stahl (1938), etnograf, etnosociolog rural și antropolog al culturii, arată că teoria lui Blaga despre sentimentele poetice ale românilor față de moarte nu are teme (Fochi 1964:154; Eliade 1980:232).

Blaga pornește de la părerea unanimă că Miorița are o valoare simbolică și artistică în afara timpului și spațiului și că întrupează mentalitatea întregului popor român. Punctul lui de plecare – valoarea în afara timpului și spațiului – e de netăgăduit, însă el ajunge să îngusteze perspectiva înțelegerii poemului, de la conținutul general uman în timp și spațiu universal, reducându-l la hotarele geografice și la particularitățile locale.

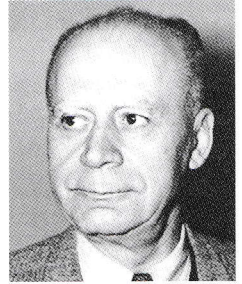
Rezultatul cercetării lui Blaga deturneză atenția de la valoarea Mioriței pentru literatura universală și o limitează la valoarea ei regională, la *spațiul mioritic*, la Carpați. El aplică pe Miorița un raster de interpretare exotizant, o rupe din mijlocul literaturii universale și o pune la marginea culturii românești. Teoria lui este rezultatul propriei sale doctrine și e de mirare că mai sunt români care nu s-au descotorosit de ea, nici după ce Călinescu, în *Istoria literaturii*, încă în 1941, l-a cam... lăsat corijent la două materii:

Studiul ar cere mai multă aplicare sociologică și documentară, decât doctrinară. Din păcate materialul examinat este foarte redus și impresia este că autorul [Blaga] cunoaște superficial istoria patriei și literatura ei. (Călinescu 1986:952)

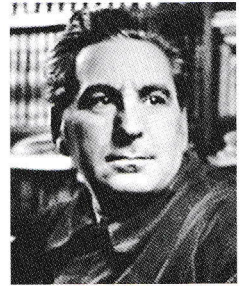
Profesorul universitar de estetică Liviu Rusu (1967) împarte poeziile populare românești în trei categorii, după atitudinea protagonistului:

- a) *homo contemplativus*, o categorie care cuprinde numai Miorița
- b) *homo activus*, o foarte largă categorie în care cea mai reprezentativă poezie e balada Toma Alimoș (tradusă de Strandberg 1877:148-152)
- c) *homo constructivus*, o categorie cuprinzând numai Meșterul Manole.

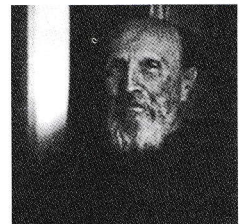
Rusu deosebește trei momente definitorii în variantele Mioriței: 1. unelțirea dușmanilor, 2. informarea asupra primejdiei, 3. atitudinea ciobanului (Rusu 1967:65). El vede resemnare și pesimism în Miorița, dar zice că această atitudine nu e reprezentativă pentru toate poeziile populare române și nu poate fi considerată ca idealul de viață al poporului, fiindcă firea unui popor e mai complexă decât poate arăta o poezie, așa cum Eminescu, Goethe ori Hugo au scris atât poezii contemplative cât și active sau constructive (id:99). El mai zice că Miorița „exprimă (...) o adâncă dragoste de viață și de îndeletnicire păstorească” (id:61) și că „Miorița nu are nimic de a face cu mistica morții” (id:61, 96).

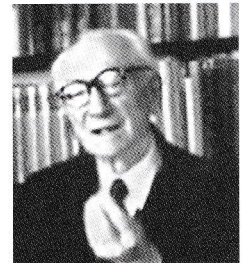
Lucian Blaga
1895 - 1961
filozof, poet, dramaturg,
membru al Academiei

George Călinescu
1899 - 1965
critic, istoric literar, scriitor,
membru al Academiei

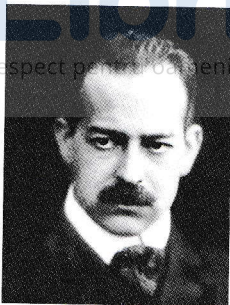

Henri H. Stahl
1901 - 1991
membru al Academiei

Liviu Rusu
1901 - 1985
membru post mortem al
Academiei Române

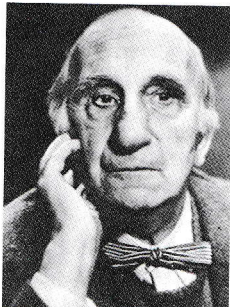
⁴ Mioritico/mio'ritiko/(mi-o-ri-ti-co) agg. [TS] lett. [av.1961; der. del rumeno Miorița "La pecorella", titolo di una famosa ballata popolare, con -ico, espressione coniata dal poeta rumeno L. Blaga (1895-1961)] solo nella loc. -> spazio m. (3) ~ spazio mioritico -> spazio ~. (Grande dizionario italiano dell'uso 1999a:226)

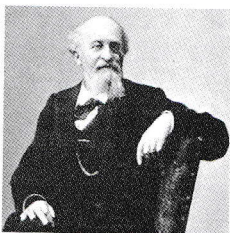
Oswald Spengler
1880 - 1936
filozof, istoric german

Leo Frobenius
1873 - 1938
etnolog, arheolog german

Wilhelm Worringer
1881 - 1965
istoric și critic de artă

Gaston Paris
1839 - 1903
medievist, filolog, membru
al Academiei Franceze

El consideră că Miorița pornește de la un fapt real:

Cu drept cuvânt a spus Aron Densusianu că *Miorița* este o „tragedie păstorească”. Este aici un reflex al realității, e ceva verosimil în acest enunț? Da, fiindcă multe dovezi istorice atestă săvârșirea acestui fel de fapte. Un plâsmuitor sensibil din sânul poporului nu poate să nu fie izbit de o astfel de întâmplare. Și când s-a petrecut această faptă? Poezia ne dă răspunsul chiar de la început: pe vremea când turmele urcau și coborau pe picioare de plai... când ungureanul s-a putut întâlni cu vrânceanul. (Rusu 1967:71)

Această orientare istoricizantă e combătută de Caracostea, de Amzulescu și de încă mulți alții:

... ideea despre istoricitatea Mioriței este un reflex al părerilor lui Gaston Paris, care vedea originea eposului *Chanson de Roland* într-un cântec alcătuit de un spectator la lupta de la Roncevaux. În tipologia baladei noastre folclorice nu poate fi vorba de un grup de balade istorice. Cu atât mai mult nu poate fi vorba de istoricitatea Mioriței. Pentru nașterea temelor poetice, altele sunt metodele de investigații decât raportarea la o anumită întâmplare. (...) Să presupunem că s-ar găsi noi documente referitoare la lupte de graniță pentru pășune dintre secui și vrânceni, ce ar putea ele spune despre ultima dorință a ciobanului? (Caracostea & Bârlea 1971:126)

Gheorghe Vrabie (1966:16), cercetător de folclor, se referă la partidele dinainte de război când spune că: „Luptele politice luaseră în această epocă forme dintre cele mai aprinse, iar folclorul, balada populară trebuiau să servească de argumente cât mai convingătoare.” El se apără de acuzația lui Fochi că ar fi aparținut grupării de la Gândirea și, pentru a se îndepărta de această publicație, afirmă că „balada e departe de a fi o rămășiță ori urme ritualistice de la daci” (sic !) (Vrabie 1966:223).

Amzulescu & Fochi, Chițimia, Vrabie (1964:120), semnatari în colectiv, consideră că Miorița este „cel mai desăvârșit produs al măiestriei artistice a poporului nostru”. Ei împart variantele „din punct de vedere tipologic (...) după funcția artistico-socială pe care o îndeplinesc.” Din primul tip fac parte variantele „moldo-muntene”, care prezintă un conflict social, și cele din nordul și estul Transilvaniei, care prezintă un conflict juridic. Din al doilea tip fac parte variantele din nord-vestul Transilvaniei, unde „conflictul pastoral este aparent de ordin erotic”. Autorii spun că mai sunt și alte tipuri de variante, însă: „Celelalte tipuri, deși cu o structură artistică încheagată și perfect individualizată, n-au nimic care să necesite vreo analiză specială” (id:120-121). Vom vedea dacă așa o fi sau nu.

Călinescu mai spune că Miorița este un „mit cu ecoul cel mai larg”, iar „prin mit se înțelege o ficțiune ermetică, un simbol al unei idei generale” (1986:58-59). Tot el mai spune și că: „Miorița însăși, atunci când a fost compusă, trebuie să fie ecoul unui asasinat în mediul oieresc” (1964:215). Cam greu de înțeles cum se împacă cele două concepții contradictorii – ori este un „mit”, adică ceva fabulos și ireal, ori e un „asasinat săvârșit în mediul oieresc”, adică ceva real. O să vedem cum este.

Blaga (1936:234-235) identifică ciobanul cu Isus, iar pe mama ciobanului cu mama lui Isus. El vede și alte influențe creștine ortodoxe preluate de la biserică. Însă Eliade (1980:246) are cu totul altă părere: „... concepte specific creștine nu sunt atestate în Miorița”. „Nu numai cimitirul este absent, ci și satul și biserica” (id:243).

Ovid Densusianu (1966) afirmă că povestea biblică a lui Cain și Abel e punctul de plecare al credinței populare care vede în petele din lună o dramă pastorală asemănătoare cu Miorița, deosebirea fiind că pe lună se mai vede și mioara, care a fost ucisă. Îl citează pe Tudor Pamfile: „Într-o legendă din Ardeal se spune că petele din lună ar arăta pe un cioban care a fost dus de Dumnezeu acolo pentru ca să-l scape de prigonirile altor ciobani care-l pizmuiau că cânta așa frumos din fluier de veneau la el și oile din alte turme ca să-l asculte”. El trage concluzia că asta dovedește forța Mioriței de a dezvolta povestea biblică (O. Densusianu 1966:380-381).

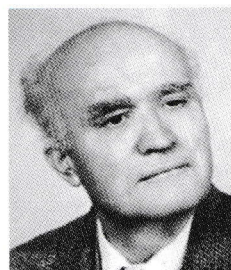
Vrabie (1966:235-236) asociază moartea din Miorița cu alte legende românești, care dezvoltă povestirea despre Cain și Abel. Nu spune la ce legende se referă, dar zice că poeziile populare amestecă legende locale cu legenda biblică și creează o nouă versiune despre rivalitatea dintre doi frați, care sunt ciobani în Carpați.

Ovid Densusianu și Vrabie contravin unui principiu fundamental al folcloristicii, când ei cred că poeziile populare anonime au nevoie să ia inspirație din cărți. Ei subapreciază creativitatea țăranilor. După umila mea părere, credința, cum că pe lună se poate vedea o dramă ciobănească sau un episod din Miorița, poate corespunde unei mitologii precreștine și poate să fie mai veche decât cunoștințele țăranilor despre Biblie.

Eu cred că diferite culturi pot vedea diferite lucruri în petele din lună, cam la fel ca într-un test Rorschach, și că românii au proiectat pe lună un peisaj obișnuit din Carpați. Ciobanii și-au proiectat pe cer meseria lor, muzica fluierelor lor, spaimile lor, dorințele lor, miturile lor și pe ei înșiși.

Filozoful marxist-leninist român Pavel Apostol (1964), academician, e de acord cu Béla Bartók și cu Tiberiu Alexandru, care în Miorița văd urme de credințe precreștine. Apostol își însușește datarea făcută de Diaconu pe vremea dacilor, fără să spună de unde și-a însușit-o. Singurul lucru pe care îl scoate în evidență la Diaconu este greșita lui opțiune politică.

Apostol (1964:41-45) explică mesajul ciobanului cu ajutorul unor citate din ziarul Lupta de clasă, din documente mai vechi sau mai noi ale partidului comunist și cu părerile despre Miorița dictate de biroul politic și ai săi sfătuitoari sovietici. El vrea să ne convingă că Miorița oglindește ideologia politică și de clasă a țăranilor noștri, care, încă înainte de cucerirea Daciei de către Traian, erau pătrunși de concepția marxist-leninistă.

George Vrabie
1908 - 1991
folclorist, istoric literar

Tudor Pamfile
1883 - 1921
ofițer și scriitor.
Cuprinzătoarele lui colecții și studii de folclor au fost publicate de Academie.

Versiunea românească a fiului risipitor:
„Sfântul Ioan era cioban tare bun la Dumnezeu. Într-o zi s-a rătăcit un miel. S-a înturnat înapoi și, căutându-l, a alergat după dânsul și pe ape și pe câmp... trei zile și trei nopți. Când l-a prins, l-a luat în brațe și i-a sărutat copitele: – Săracul, zice el, tare trebuie să te fi durut pe tine piciorușele cât ai alergat. – Să fi fost altul, dintr-o dată îl tăia. Atunci Dumnezeu l-a făcut sfânt.”
E frumos fără îndoială. Dar de ce toate frumusețile românești trebuie să fie ciobani, cu natură și cu gingășie?

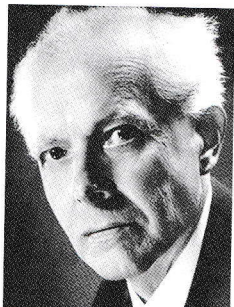
(Noica 1990:122)

Pavel Apostol (fost Pál Erdős)
1919 - 1983
filozof marxist-leninist membru al Academiei Române

Apostol (1964:42) pornește de la Lenin, de la hotărâri de partid sau alte materiale politice adecvate și acuză dușmanii poporului că au falsificat mesajul social, economic și juridic al Mioriței cu ajutorul misticismului naționalist, ca să atingă scopuri fasciste. Ca filozof, el echivalează misticismul cu iraționalismul, îl definește ca o unealtă politică pentru scopuri fasciste și condamnă pe toți cei ce observă aspecte religioase sau mistice în Miorița. Abnegația politică a lui Apostol, cât și delatările împotriva lui Blaga și a altora pe care i-a distrus, nu l-au ajutat prea mult. A căzut în dizgrație și, cu egală abnegație, și-a făcut autocritica. Rezultatul cercetării Mioriței făcute de Apostol este prețuit de Mircea Eliade (1980), care își însușește concluziile acestuia întru totul și fără rezerve, fără comentarii.

4. UNGIUL DE VEDERE FOLCLORISTIC ȘI ETNOGRAFIC AL LUI ADRIAN FOCHI

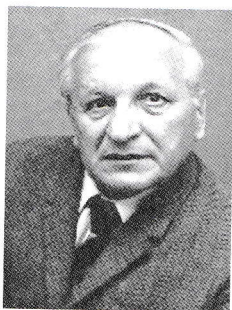
Béla Bartók
1881 - 1945
compozitor, culegător de folclor românesc, membru al Academiei Ungare

Studiul lui Apostol este introducerea ce dă tonul monografiei și antologiei lui Adrian Fochi (1964). Această carte e principala lucrare de referință și a creat școală, așa că îi voi acorda toată atenția cuvenită. Monografia este gigantică și e o remarcabilă răfuială cu „dușmanii poporului”, înțelegând pe toți cei ce au altă opinie decât el, întărită cu o armătură de ideologie comunistă și cu clișee verbale din presa de partid. Însă antologia lui are meritul incontestabil de a include toate variantele publicate de Diaconu, plus cele culese de el însuși și de alții până la acea dată – în total 930 de variante și fragmente – cât și partitura muzicală. Fochi (1964:409) arată că nicio altă poezie populară românească nu mai are o așa mare răspândire ca Miorița.

Fochi (1964:212-219) distinge 18 teme în varianta Mioriței culeasă de Alecsandri. Delimitarea acestor teme trebuie luată în seamă sub rezerva că este greșită, deoarece Fochi numără 122 de versuri, în loc de 123. Însă la paginile 897-899 le numără corect. Aceeași împărțire a temelor și aceeași numerotare greșită a versurilor se regăsește la Apostol (1964:67).

Fochi folosește metoda analizei cantitative. El cartografiază geografic și matematic răspândirea și circulația variantelor, apariția și tipologia Mioriței, frecvența temelor și episoadelor. Temele și episoadele sunt clasificate statistic, mesajul poetic este explicat cu ajutorul unor hărți, diagrame, scheme, procente și frecvențe, totul inventariat cu cifre arabe și romane.

Fochi (1964:220-225) adună câteva teme în episoade cu nume noi, unele teme devin episoade cu același nume, iar altele sunt mai greu de urmărit. Frecvența maximă o are episodul numit „testamentul ciobanului” (temele 9-11, r 47-66), de unde Fochi trage concluzia că este episodul central, care definește Miorița. Frecvența minimă o au temele 13 „alegoria morții” și 14 „apoteoza ciobanului”, iar aceasta ar fi dovada că nu sunt autentice și că țărani le-au luat de la Alecsandri, așa că le elimină din analiză și chiar din listă (1964:215-219). Fochi contravine aceluiași principiu științific, care

Tiberiu Alexandru
1914 - 1997
etnomuzicolog